

מצוה וכו' והאידנא קבעוה חובה. ולכן אם טעה בתפלת מעריב בדבר שמחזירים אותו, חייב לחזור ולהתפלל כיון שקבעוה חובה, אמנם ש"ץ שטעה בתפלתו, יוכל⁸ לומר קדיש תתקבל ואח"כ יחזור על תפלתו, ולא יעכב הקהל לחזור תפלתו לפני קדיש תתקבל.

ואף שקיבלו ישראל עליהם תפלת ערבית כחובה, מכל מקום הנשים⁹ לא קיבלוהו עליהם ורובן אינן מתפללות ערבית, ואף הנשים אשר קיבלו עליהם להתפלל ערבית אם¹⁰ טריחא להו מילתא עקב טרדות הבית וכדו' אפשר להתיר להם ע"י התרה.

בענין שיר המעלות קודם מעריב ואחר מעריב וברכו בתרא

ג. מ"ב סק"ב: כתב שלטי גבורים ריש ברכות נהגו בקצת מקומות¹¹ לומר שיר המעלות הנה ברכו קודם מעריב משום דאמרינן רגיל לקרות קורא דצריך לקרות שמע מתוך דברי תורה, והא דאמרינן מזמור זה וכו' דכתיב ביה העומדים

קדיש¹ תתקבל. ועפ"י גדולי הפוסקים² די כשיש ששה מתפללים שגמרו שמו"ע כדי שיוכל לומר הש"ץ קדיש, אלא שבמשנ"ב (סי' נ"ה סק"ב) כתב שיש מחמירים עד שיהיו שמונה³ המקשיבים להש"ץ, אך בדיעבד אפילו עזבו⁴ המתפללים את ביהמ"ד כל שנשארו שם ששה מתפללים יכול הש"ץ לומר קדיש תתקבל.

ודע, כי בגמר תפילת שמו"ע לאחר עשיית ג' פסיעות ועושה שלום⁵ יש⁶ להמתין ולא לחזור למקומו עד שיתחיל הש"ץ קדיש, ובשעת הדחק⁶ ימתין לכל הפחות כדי שיעור הילוך ד' אמות.

שם: ואין נופלין על פניהם לאחר ערבית. וכן אין אומרים שלוש עשרה מדות, וכל זה עד חצות הלילה, ולאחר מכן עיין סי' תקפ"א אות

ב' אוצר החכמה

טעה בשמו"ע בדבר שמחזירים אותו, ונשים לענין תפלת מעריב

ב. מ"ב סק"א: שאין תפלת ערבית חובה רק

אוצר החכמה

הפוסקים

רלז - 1. טעה הש"ץ ואמר הקדיש בלא תתקבל, יאמר אחר שיר המעלות או עלינו קדיש תתקבל - סי' אשי ישראל פכ"ז סעי' ו"א (ואם גמרו קדיש דעלינו ולא השלימו הקדיש תתקבל, אם רוב מנין מהמתפללים עדיין בביהמ"ד יאמרו מזמור אחד רתהילים וישלימו קדיש תתקבל), ובלקט הקמח החדש (ריני קדיש סקנ"ז) אם נאנס הש"ץ אחרי שמו"ע ואינו יכול לומר הקדיש תתקבל, יאמרו אחד מהמתפללים. 2. א"ר סי' נ"ה, שו"ע הרב שם סעי' ז' ודרך החיים, הו"ד במשנ"ב שם סק"ב. ולכא"ו היינו ששה עם הש"ץ וכהא דלהלן לענין אם עזבו מתפללים את ביהמ"ד דרובא דמינכר סגי לאמירת קדיש. 3. ללא הש"ץ, דהיינו כשיש עשרה מתפללים אף אם אחד מהם עדיין לא סיים התפילה יכול הש"ץ לומר הקדיש. 4. כמבואר בשו"ע סי' נ"ה סעי' ג' ומשנ"ב שם סק"ב, כיון שהתפללו שמו"ע במנין הקדיש נגדו אחר שמו"ע ואפשר לאמרו כל שיש רוב מנין, אבל אם התחילו מעריב במנין ועוד לפני שמו"ע נתבטל המנין יכולים לומר החצי קדיש שלפני שמו"ע אך לא קדיש תתקבל שאחרי שמו"ע, שם. ועיי"ש ברמ"א סעי' ב' שעבירה היא לצאת ולבטל המנין ועליהם נאמר ועוזבי ה' יכלו ר"ל. ודע, כי גם בתפילת ערבית כמו בשאר תפילות אפשר לשהה המתפללים לצרף עוד ארבעה שאינם מתפללים כדי שיהיה בידם כמו תפילה בציבור (וכדכתב במשנ"ב סי' ס"ט סק"ח, ועיין מה שניצין שם בעזה"י) - שו"ת רבבות אפרים ח"ז סי' פ"ג דתמוה השמועה בשם החזו"א זצ"ל שאין מועיל זאת במעריב מפני שאין בה חזרת הש"ץ. 5. כמבואר בסי' קכ"ג סעי' ד' ומשנ"ב שם סק"ז, והטעם המובא שם שייך נמי לענין הקדיש שאחר שמונה עשרה ולאו דווקא לענין חזרת הש"ץ, הליכות שלמה פי"ג אות י"ב בשם הגרש"ז אויערבאך זצ"ל. 6. וכמבואר במשנ"ב שם סק"י. 7. כמבואר במג"א סק"א ומשנ"ב סק"ז ובסי' קי"ז סק"ז ובעוד הרבה מקומות, וכמש"כ בקיצשו"ע סי' י"ט בפאת השלחן לדחות דברי רבי חיים כהן. 8. שו"ת רבבות אפרים שם. 9. לשון המשנ"ב סי' ק"ו סק"ד. ועיין עוד לעיל סי' רל"ד אות ד' פרטי דינים בזה. 10. שו"ת רבבות אפרים ח"א סי' קע"ג. 11. ומה